

KÖNYVTÁRI MUNKA ELEMZÉSE TIZ KÖZSÉGBEN

1. rész. Általános gazdasági és kulturális helyzet, a könyvtári forgalom elemzése. *

A felmérés célja és a községek kiválasztása

A KMK Módszertani Osztálya 1963. első félévében 10 községben felmérte a könyvállományt, az olvasókat és a könyvforgalmat. A felmérést a Somogy megyei Kaposfőn kezdtük el. Az itt végzett munka elemzése során felmerült az igény az eddiginél részletesebb anyaggyűjtésre, s ennek behatóbb tanulmányozására, különösen az olvasók és a lakosság megoszlási aránya, valamint a könyvek forgalma tekintetében. Az anyaggyűjtés módszerei munkaközben megváltoztak, ezért Kaposfőn csak az állomány-adatok feleltek meg az általunk meghatározott követelményeknek. A forgalomról gyűjtött adatokat kilenc községből, az olvasó-lakosság viszonyaira vonatkozó adatokat nyolc községből dolgoztuk fel.

A községek kiválogatásánál az a szempont vezetett bennünket, hogy a községek egyrészt képviseljék az ország különböző tájegységeit, másrészt lakosságuk száma és könyvtáraik méretei is megfeleljenek az átlagnak (1000 - 2000 lakos, 600 - 1500 kötetes állomány). Ezek alapján a következő községeket választottuk: **

Megye	Község neve	Lakosok száma	Állomány db	Egy lakosra j. kötet sz.	Olvasók száma	Olvasók a lakosság %-ában	Forgalom
Somogy	Kaposfő	1690	1072	0,60	312	18	2453
Somogy	Somogy-szob	2113	1256	0,59	382	18	3155
Hajdu	Tépe	1442	1373	0,95	187	13	3767
Hajdu	Sáp	1388	1278	0,92	271	19	2298
Veszprém	Alsóörs	935	871	0,93	270	29	2399
Veszprém	Badacsonytördemic	1478	812	0,54	321	22	2125
Heves	Nagyvisnyó	1572	1275	0,81	392	25	3589

* Következő, befejező közleményünk az állomány, a lakosság és az olvasók elemzésével foglalkozik.

** A felsorolás a felmérés időrendjében.

M e g y e	Község neve	Lakosok száma	Állomány db	Egy la- kosra j. kötet sz.	Olvasók száma	Olvasók a lakos- ság %-ában	Forga- lom
Borsod	Méra	1750	583	0,33	279	16	1924
Baranya	Ujpetre	1206	1037	0,85	237	20	2178
Baranya	Vokány	1455	800	0,54	250	17	3866

Ügyeltünk, hogy a kiválasztott községek könyvtárilag se "kiválóak", se gyengék ne legyenek. Természetesen csak olyan könyvtárak jöhettek szóba, ahol a megfelelő kölcsönzési bizonylatok, vagy a leltári szám felírásával igazolt kölcsönzés (könyvkártya) is rendelkezésünkre álltak.

A felmérés előkészítésében a megyei könyvtárak segítettek, Somogy, Hajdu és Baranya megyében az adatgyűjtésben is részt vettek.

Az adatgyűjtés részletes szempontjai

A már említett három főtémakörön belül a következő adatokat gyűjtöttük:

1/ Lakosság és olvasók

Az adatokat bizonylatok hiányában csak az 1962-es évre lehetett rögzíteni. Alapul az olvasói törzslapok és a választói névjegyzékek, valamint a lakónyilvántartókönyvek szolgáltak:

- a/ a község általános gazdasági és művelődési helyzete,
- b/ a lakosság megoszlása korra, nemre, foglalkozásra és iskolai végzettségre való tekintettel,
- c/ az olvasók megoszlása kor, nem, foglalkozás és iskolai végzettség szempontjából,
- d/ az olvasók aránya a lakosság különböző rétegeiben.

2/ Az állomány

Az adatszerzés alapjául a leltárkönyvek szolgáltak:

- a/ az állomány összetétele:
  - a.a/ mezőgazdaság, ezen belül
    - a.1/ szántóföldi növénytermesztés
    - a.2/ növényvédelem
    - a.3/ szőlészet, borászat, gyümölcs-, zöldségkertészet
    - a.4/ állattenyésztés - állategészségügy
    - a.5/ mezőgazdaság, gépesítés
    - a.6/ üzemgazdaság, üzemszervezés
    - a.7/ háztáji gazdálkodás
  - a.b/ társadalomtudományi és politikai ismeretterjesztő, ezen belül:
    - b.1/ marxizmus-leninizmus
    - b.2/ nyelv- és irodalomtudomány, történelem, művészettörténet
    - b.3/ egyéb társadalomtudományi és politikai irodalom
  - a.c/ természettudományi és technikai ismeretterjesztő:
    - c.1/ természettudományok
    - c.2/ műszaki-technikai irodalom
    - c.3/ utleírások

a.d/ szépirodalom

d.1/ régebbi magyar

d.2/ mai magyar

d.3/ régebbi külföldi

d.4/ mai külföldi

a.e/ ifjúsági és gyermekirodalom

e.1/ mesék

e.2/ ifjúsági regények

a.f/ egyéb ismeretterjesztő könyvek

f.1/ felnőttek számára

f.2/ ifjúság számára;

b/ az állomány fejlődése az 1959-62-es években számszerűség és összetétel szempontjából;

c/ a törzanyag arányainak alakulása az 1959-62-es években az állomány egészében és az egyes állománycsoportokban;

d/ az elavulás arányai az állományban.

3/ A forgalom

A forgalmi adatokat az előző évi bizonylatok híján csak az 1962-es évre lehetett rögzíteni. Alapul az olvasói törzslapok, - leltári számos kölcsönzés - és a könyvkártyák szolgáltak.

a/ A forgalom adatai az állomány egészére és az egyes állománycsoportokra vonatkozóan;

b/ a forgalom adatai az egyes könyvekre vonatkozóan.

Az adatgyűjtés módszerei

Az adatgyűjtésben egyszerű, más könyvtárak által is alkalmazható módszereket választottunk.

A községek általános gazdasági és kulturális helyzetét előre kidolgozott kérdőív alapján a könyvtárosokkal és a tanácselnökkel folytatott beszélgetések során rögzítettük. A postán megkérdeztük a rádió, televízió, folyóirat előfizetők adatait.

A lakosságra vonatkozó adatokat a községek választói névjegyzékeiből vettük. Ezek az iskolai végzettségen kívül minden szükséges adatot tartalmaznak. Ez utóbbit a névjegyzékek alapján a pedagógusok segítségével állapítottuk meg. Az iskoláskorú gyermekek adatait az iskolaigazgatók adták meg, a 14-18 év közötti (a választói névjegyzékben nem szereplő) ifjak adatait a lakónyilván- tartó könyvekből, a 6 éven aluli gyermekek adatait a népszámlálási statisztiká- ból vettük.

Az olvasókra vonatkozó adatokat az olvasói törzslapokból vettük, kiegészítve a könyvtárosok segítségével.

Egy községben négy adatgyűjtőlapot használtunk. Egy-egy lapot a lakosok férfi, női, illetve az olvasók férfi, női csoportjai számára. Egy lapon az alábbi adatok szerepeltek:

a/ foglalkozás

1/ tsz tag és segítő családtag

2/ mezőgazdasági munkás (bérmunkás)

3/ ipari, kereskedelmi, közlekedési dolgozó (fizikai munkát végzők)

4/ önálló szellemi dolgozó (tanár, tanító, orvos, agrármérnök, tanácsel- nök stb.)

5/ adminisztratív alkalmazásban levő

6/ általános iskolai tanuló

7/ középiskolai, főiskolai, egyetemi hallgató

8/ háztartásbeli, nyugdíjas, egyéb

(Az iparitanuló iskolát végzőket a fizikai munkát végzők csoportjába soroltuk.)

b/ iskolai végzettség:

- 1/ általános iskolába járók (gyerekek)
- 2/ középiskolába, főiskolába, egyetemre járók (ifjak)
- 3/ 6 általánost (elemit) vagy ennél kevesebbet végzettek (felnőttek)
- 4/ 8 általánost végzettek (felnőttek)
- 5/ középiskolát, főiskolát végzettek (felnőttek)
- 6/ 14 éven felüli irástudatlanok

c/ kor:

- 1/ 6 - 14 éves
- 2/ 15 - 18 éves
- 3/ 19 - 50 éves
- 4/ 50 év feletti

Ahol a helyi raktári katalógusról nem volt másodpéldány, az állomány adatait a leltárkönyv alapján rövid címleirással készített katalóguscédulákra gyűjtöttük. A címleírás mellett ezekre írtuk rá az általunk meghatározott állománycsoportok jelét, a törzsanyag jelzését, az elavulás jelét és a beszerzés évét is.

A forgalom adatait állománytérképeken vettük fel. Ezek száz-száz négyzetet tartalmazó lapok voltak. Minden négyzetbe egy-egy leltári számot írtunk, úgy hogy az olvasói törzslapokról leolvastuk a könyv kölcsönzésekor beírt leltári számokat. Az első kölcsönzést a leltári szám, a többit a négyzetbe írt pontok jelölték. Ez gyorsította az adatfelvételt. Óránként 600-700 adatot tudott két együtt dolgozó munkatárs felvenni. A feldolgozáskor az állománytérkép egyes négyzeteinek adatait rávezettük a megfelelő katalóguscédulákra. Így egyetlen cédulára került minden könyv állomány és forgalom elemzéséhez szükséges adata.

A felmérés befejeztével egy-egy községben rendelkezésünkre állt:

- a/ egy kérdőív a község gazdasági és általános helyzetének adataival
- b/ négy felmérőlap, amely tartalmazta a lakosság és az olvasók adatait
- c/ a raktári katalógus másolata az állomány és forgalomelemzéshez szükséges adatokkal
- d/ állománytérkép a forgalom adataival.

A továbbiakban a községek általános gazdasági és kulturális helyzetét bemutató összefoglalót, valamint a forgalomra vonatkozó elemzést adjuk.

Következő közleményünk az állomány elemzésével, a lakosság és az olvasók elemzésének eredményeivel foglalkozik.

Az adatgyűjtés módszerének kidolgozását és a gyűjtött adatok feldolgozását a KMK Módszertani Osztály keretében munkaközösség végezte.

A munkaközösség tagjai: Fodor András, Iszlai Zoltán, Körtés Julia, Pelejtej Tibor, Szilágyi Tibor, Ughy Jenő.

A munkaközösség vezetője:

Ónódy Miklós.

I.

A VIZSGÁLT KÖZSÉGEK GAZDASÁGI ÉS KULTURÁLIS
JELLEMZÉSE

Megjegyezzük, hogy nem mindenütt sikerült megszerezni ugyanazokat az adatokat. Az illető község meg nem szerezhető adatát az összesítő táblázatok - jellel jelölik.

Először megvizsgáltuk, hogy a felmért községeknek milyen a földrajzi elhelyezkedése, milyen távolságra vannak a nagyobb közigazgatási és közlekedési gócpontoktól, továbbá hogy van-e a községben jelentősebb ipari üzem.

Község neve	Távolsága a megyei, járási székhelytől, ipari gócponttól	Közvetlen közlekedés vasut	autóbusz	A községben van-e ipari üzem	Tsz, vagy egyéb társas gazdálkodás van-e tsz egyéb forma
Kaposfő	Kaposvár 15 km	vasut-áll.	-	nincs	1 tsz -
Somogyaszob	Kaposvár 50 km Nagykanizsa 57 km	vasut-áll.	-	nincs	1 tsz -
Tépe	Derecske 4 km Debrecen 25 km	-	autóbusz megálló	nincs	1 tsz -
Sáp	Berettyóujfalu 19 km Püspökladány 23 km	vasut-áll.	autóbusz megálló	nincs	1 tsz -
Alsóörs	Veszprém 15 km Büzfő 14 km	vasut-áll.	-	kőbánya	1 tsz -
Badacsonytördemic	Tapalca 15 km Keszthely 13 km	vasut-áll.	-	kőbánya	- hegyközség
Nagyvisnyó	Eger 50 km Kazincbarcika 35 km	vasut-áll.	autóbusz megálló	nincs	1 tsz -
Méra	Miskolc 42 km Diósgyőr	vasut-áll.	autóbusz megálló	gépáll.	2 tsz -
Ujpetre	Pécs 20 km	-	autóbusz megálló	nincs	1 tsz -
Vokány	Pécs 23 km	vasut-áll.	-	nincs	1 tsz -

Másodszor a tsz tagok és ipari munkások számát és a családok átlagos jövedelmét mértük fel a falusi tanácsok tájékoztatása szerint

Község neve	Tsz tagok száma	Munka egy-ségre jutó Ft összeg 1962-ben	Bejáró mun-kások sz. ipari üzem	áll. gazd.	A faluban egy családra eső átlagos havi jövedelem Ft	Háztájiból pi-acolási lehe-tőség
Kaposfő	251	21,50	-	-	-	Kaposvár
Somogyszob	310	28,-	350	-	-	Kaposvár
Tépe	594	13,25	115	-	1000-1100	-
Sáp	263	21,--	197	21	1000-1100	-
Alsóörs	97	35,--	241	-	1500-1700	Veszprém
Badacsony-tördemic	-	-	329	62	1200-1300	Keszthely (csak nyáron)
Nagyvisnyó	126	26,--	276	198	1800-1900	-
Méra	341	20,--	342	36	1700-1800	-
Ujpetre	309	26,40	157	40	1000-1100	-
Vokány	299	30,--	208	28	1200-1300	Pécs

Figyelemre méltó, hogy

- a/ Alsóörsről sokan járnak Veszprémbe, Füzfőre és Pétre dolgozni;
- b/ Badacsonytördemicről főként a környező kőbányákba járnak. Ez magyarázza a sok bejáró ipari munkás ellenére is a viszonylag alacsony átlagjövedelmet;
- c/ A nagyvisnyói bejáró munkások zöme a bélapátfalvai cementgyárban, a farkaslyuki és királdi bányában dolgozik;
- d/ a Méráról bejárók főként Miskolcon, Diósgyőrben dolgoznak.

Harmadik kérdésként az általános kulturális helyzetet befolyásoló tárgyköröket tekintettük át. Táblázatunk az egyes községek kulturális intézményeit, a kulturális célokra fordított költségeket részletezi:

Község neve	Általános iskolák osztott	Dolgozók esti iskolája	Kultur-otthon	Mozi, heti vetítési nap	Kulturális költségvetés 1962. évre
Kaposfő	1	nincs	nincs	2	nincs adat
Somogyszob	1	nincs	nincs	3	nincs adat
Tépe	1	15 fő	van	3	nincs adat
Sáp	3	20 fő	van	3	24 000
Alsóörs	1	18 fő	nincs	2	9 900
B.tördemic	1	13 fő	van	3	21 000
Nagyvisnyó	1	12 fő	van	3	15 700
Méra	2	nincs	van	1	nincs adat
Ujpetre	1	nincs	van	3	16 000
Vokány	1	nincs	van	3	nincs adat

A következő táblázaton bemutatjuk az egyes községekben a felnőtt analabéták, a középiskolát és egyetemet végzettek valamint az újság, rádió és televízió előfizetők számát.

Község neve	14 éven felüli írástudatlan	Középiskolát és egyetemet végzettek	Újság folyóirat előfizetők	Rádió előfizetők	Televízió előfizetők	Egyéni könyvvásárlásra fordított összeg 1962-ben
Kaposfő	18	37	nincs adat			-
Somogyszob	29	53	nincs adat			-
Tépe	25	21	300	250	2	1550,- Ft
Sáp	20	30	582	273	10	980,- Ft
Alsóörs	3	84	628	237	38	6400,- Ft
Btördemic	7	74	638	268	18	15200,- Ft
Nagyvisnyó	14	23	nincs adat		9	nincs adat
Méra	94	44	350	100	6	3000,- Ft
Ujpetre	47	30	522	258	36	nincs adat
Vokány	46	33	336	262	25	nincs adat

Kaposfőről és Somogyszobról az újság, rádió és televízió előfizetőkről nincs adatunk, ugyanígy nincs adatunk a nagyvisnyói újság és rádió előfizetésekről, valamint öt községben az egyéni könyvvásárlások összegéről.

Negyediknek a könyvtár elhelyezését és ellátottságát vizsgáltuk.

1/ Kaposfő. A könyvtár a tanácsházán van. Önálló, de szűk helyiség. A könyvek könyvszekrényben. Heti 2x2 óra nyitvatartás. Csak kölcsönzésre alkalmas.

A könyvtáros pedagógus, alapfoku szaktanfolyamot végzett.

2/ Somogyszob. A könyvtár a tanácsházán van. Önálló helyiség. A könyvek könyvszekrényben. Heti 2x2 óra nyitvatartás. Csak kölcsönzésre alkalmas.

A könyvtáros pedagógus. Alapfoku tanfolyamot végzett.

3/ Tépe. A könyvtár a tanácsházán. Önálló helyiség. A könyvek könyvszekrényben. Heti 2x2 órás nyitvatartás. 3 db 4 személyes olvasóasztal és 20 db szék. Helybenolvasás azonban nincs.

A könyvtáros rokkantsági nyugdíjas (szemhibás) könyvelő. Alapfoku tanfolyamot végzett.

4/ Sáp. A könyvtár a tanácsházán. A könyvek könyvszekrényben. Heti 2x2 órás nyitvatartás. Csak kölcsönzésre alkalmas.

A könyvtáros pedagógus. Alapfoku tanfolyamot végzett.

5/ Alsóörs. A könyvtár a tanácsháza fűtetlen előszobájában. A könyvek könyvszekrényben. Hivatalosan heti 2x2 óra nyitvatartás, a könyvtáros azonban ennél gyakrabban kölcsönöz. Télen még kölcsönzésre sem alkalmas.

A könyvtáros nyugdíjas könyvelő, gyermekkora óta könyvtároskodik. Könyvtárosi képesítése nincs.

6/ Badacsonytördemic. A könyvtár a kulturházban, önálló helyiségben. A könyvek könyvszekrényekben. Olvasóasztalok és székek. Heti 2x2 órás nyitvatartás. Helybenolvasás nincs.

A könyvtáros pedagógus. Könyvtárosi szakképzettsége nincs.

7/ Nagyvisnyó. A könyvtár a kulturházban, önálló helyiségben. Könyvszekrények. Helybenolvasásra alkalmas olvasóasztalok és székek. Heti 2x2 óra nyitvatartás. Helybenolvasás egészen ritkán.

A könyvtáros pedagógus. Könyvtárosi szakképzettsége nincs.

8/ Méra. A könyvtár a kulturházban, önálló helyiségben. Szabadpolicos. Olvasóasztalok, székek. Heti 2x2 óra nyitvatartás. Helybenolvasás nincs.

A könyvtáros pedagógus Alapfoku tanfolyamot végzett.

9/ Ujpetre. A könyvtár a kulturházban, önálló helyiségben. Szabadpolcos. Olvasóasztalok, székek. Heti 2x2 órás nyitvatartás, helybenolvasás nincs.

A könyvtáros pedagógus. Alapfoku tanfolyamot végzett.

10/ Vokány. A könyvtár önálló helyiségben. Könyvszekrények. Olvasóasztalok és székek egészítik ki a berendezést. Heti 2x3 óra nyitvatartás. Helybenolvasás nincs.

A könyvtáros adóügyi csoportvezető. Könyvtárosi szakképzettsége nincs.

A 10 könyvtárból 8 önálló helyiséggel rendelkezik, 2 nem. Ezekből 5 a tanácsházán, 4 a művelődési otthonban és 1 egyéb helyen van. A 10-ből mindössze 2 szabadpolcos rendszerű. Helybenolvasásra is alkalmas butorzata 6-nak van, helyben olvasás azonban lényegében sehol sincs, mert 9-nél mindössze heti 2x2 órás nyitvatartás van (1-nél 2x3 óra) s ez még az egyszerű kölcsönzésre is kevés. A 10 könyvtáros közül 7 pedagógus, a másik 3 tisztviselő illetve nyugdíjas. Közülük 4-nek nincs könyvtárosi szakképzettsége. A 4 szakképzetlen könyvtáros közül 2 pedagógus.

A könyvtárak könyvbeszerzési kerete 1962-ben a következő volt: *

	Könyvbeszerzésre fordított összeg	Egy lakosra eső könyvbeszerzési keret
Kaposfő	nincs adat	nincs adat
Somogyaszob	nincs adat	nincs adat
Tépe	8800.- Ft	6,10 Ft
Sáp	4000.- Ft	2,88 Ft
Alsóörs	6400.- Ft	6,84 Ft
B.tördemic	6800.- Ft	4,60 Ft
Nagyvisnyó	5700.- Ft	3,62 Ft
Méra	6000.- Ft	3,42 Ft
Ujpetre	8500.- Ft	7,87 Ft
Vokány	4000.- Ft	2,75 Ft

Külön ki kell emelni Alsóörsöt, ahol az egy lakosra eső igen magas, 6,84 Ft-os könyvbeszerzési keret mellett magas az egyéni könyvvásárlás összege is (6400.- Ft). Itt a legmagasabb a beiratkozott olvasók aránya (29 %), legalacsonyabb az analfabéták száma. Az egy lakosra eső 4,60 Ft-os könyvbeszerzési kerettel Badacsonytördemic a 4. helyen áll, ugyanakkor az egyéni könyvvásárlásra fordított összeg 15 200 Ft, az olvasók aránya 22 %, s az analfabéták száma 7. Ebben a két községben a legmagasabb a napilap és folyóirat előfizetők száma is.

* (1961. évi orsz. átlag 2,44 Ft, 1962. évi 3,51 Ft)

II.

A VIZSGÁLT KÖZSÉGEK KÖNYVFORGALMÁNAK ADATAI

A forgalmi adatok a következő kilenc községből állnak rendelkezésünkre:

Község neve	Olvások száma	%-os arányuk a lakosságban.	Állomány száma	Kölcsönzött kötetek száma	Átlagos forgási sebesség
Somogyszob	382	18	1256	3155	2,5
Tépe	187	13	1373	3767	2,7
Sáp	271	19	1278	2298	1,7
Alsóörs	270	29	871	2399	2,7
B.tördemic	321	22	812	2125	2,6
Nagyvisnyó	392	25	1275	3589	2,8
Méra	279	16	583	1924	3,3
Ujpetre	237	20	1037	2178	2,1
Vokány	250	17	800	3366	4,2
Együttes adatok	2589	17	9285	24801	2,5

Az adatgyűjtés alapja a községek egy részében használatos leltári számos kölcsönzés, illetve a könyvkartyákon jelölt kölcsönzés volt. Az adatokat először a már említett állományterképre vettük fel. Leltári számos kölcsönzés esetében a munka sokkal könnyebb volt, mert csupán a 200-400 olvasó törzslapját kellett kézbevenni az adatok diktálásához. A könyvkartyáról való adatfelvételnél azonban minden könyvet és minden olvasói tasakot kézbe kellett venni. Az állományterképre gyűjtött adatokat rávezettük az általunk készített katalógus cédulákra. A cédulák első csoportosításakor azt kívántuk megállapítani, hogy az egyes összevont állománycsoportokra a forgalomnak mekkora hányada esik. Ezt az alábbi táblázat mutatja:

Állománycsoport	Kötet	%	Forgalom	%
Mezőgazdaság	610	6,6	303	1,3
Társadalomtudományi és politikai ism. terj.	1003	10,8	831	3,3
Természettudományi és technikai ism. terj.	902	9,7	1 414	5,7
Egyéb ism. terj.	360	3,9	622	2,5
Szépirodalom	4294	46,2	10 944	44,1
Gyermek- és ifjúsági	2116	22,8	10 687	43,1
Együtt	9285	100,0	24 801	100,0

A következő táblázat az egyes állománycsoportok és forgalmuk százalékos arányát mutatja községenként az állományban.

Község neve	Mezőgazd.		Társ. tud. és pol.		Term.tud. technika		Egyéb ismeretterjesztő		Szépirodalom		Gyermek és ifjúsági	
	áll.	forg.	áll.	forg.	áll.	forg.	áll.	forg.	áll.	forg.	áll.	forg.
Somogyaszob	4,7	1,1	8,1	2,5	9,9	6,1	4,9	4,1	45,9	46,4	26,5	39,8
Tépe	8,6	1,4	12,7	3,2	9,4	1,7	3,9	0,9	46,9	49,2	18,5	43,6
Sép	8,2	0,7	1,1	3,5	10,8	6,2	4,0	1,5	43,7	45,7	18,2	42,4
Alsóörs	5,8	1,4	13,8	6,5	12,3	7,5	4,4	3,1	45,3	48,9	18,4	32,6
B.tördemic	5,2	1,3	10,2	3,6	11,7	9,4	2,8	3,1	47,3	41,4	22,8	41,2
Nagyvisnyó	9,9	0,3	9,1	3,8	8,5	4,9	4,9	2,9	43,8	44,3	23,8	43,8
Méra	3,3	0,7	8,2	2,4	9,4	6,1	2,7	1,4	48,4	46,2	28,0	43,2
Ujpetre	4,5	2,4	10,4	3,3	7,4	7,2	3,0	3,3	51,2	40,6	23,5	43,2
Volány	5,5	2,0	7,5	1,9	8,5	5,4	3,1	2,3	45,2	34,6	30,2	53,8
Átlag	6,6	1,3	10,8	3,3	9,7	5,7	3,9	2,5	46,2	44,1	22,8	43,1
Országos átlag a községi könyvtárakban	-	2,6	-	2,1	-	3,3	-	4,8	-	45,6	-	41,6

Ha az ismeretterjesztő állományt és forgalmát összevetjük az ifjúsági, gyermek és szépirodalmi állománnyal, illetve forgalommal, akkor a következő képet kapjuk:

Község neve	Ismeretterjesztő irod.		Szépirod. ifj. és gyermek irod.	
	áll.	forg.	áll.	forg.
Somogyszob	27,6	13,8	72,4	86,2
Tépe	34,6	7,2	65,4	92,8
Sáp	38,1	11,9	61,9	88,1
Alsóörs	36,3	18,5	63,7	81,5
B.tördemic	29,9	17,4	70,1	82,6
Nagyvisnyó	32,4	11,9	67,6	88,1
Méra	23,6	10,5	76,4	89,5
Ujpetre	25,3	16,2	74,7	83,8
Vokány	24,6	11,6	75,4	88,4
Átlag	31,0	12,8	69,0	87,2
Országos átlag a községi könyvtárakban	-	12,8	-	87,2

Az ismeretterjesztő irodalomra és használatára vonatkozóan megjegyezzük, hogy az ismeretterjesztő irodalomnak mindössze a 10 %-át kitevő utleírásokra esik az ismeretterjesztő könyvek forgalmának 26,4 %-a.

Megvizsgáltuk az egy olvasóra jutó forgalom arányát az ismeretterjesztő- és a szépirodalom illetve a gyermek és az ifjúsági irodalom viszonylatában. Ezt a következő táblázat mutatja:

Község neve	Egy olvasóra jutó forg.	Ebből ism. terjesztő	Nem ism. terjesztő	Ebből szép- irod.	Gyermek és ifjúsági
Somogyszob	8,2	1,2	7,0	3,8	3,2
Tépe	20,0	1,4	18,6	9,9	8,7
Sáp	8,4	1,0	7,4	3,8	3,6

Község neve	Egy olvasóra jutó forg.	Ebből ism. terjesztő	Nem ism. terjesztő	Ebből szép-irod.	Gyermek és ifjúsági
Alsóörs	8,4	1,6	6,8	4,3	2,5
B.tördemic	6,5	1,1	5,4	2,7	2,7
Nagyvisnyó	9,0	1,0	8,0	4,0	4,0
Méra	6,7	0,7	6,0	3,1	2,0
Ujpetre	9,0	1,4	7,6	3,7	3,9
Vokány	13,3	1,5	11,8	4,6	7,2
A 9 község átlaga	9,5	1,2	8,3	4,2	4,1
Országos átlag a községi közművelődési kvtárakban	16,8				

A könyvek átlagos forgási sebességének vizsgálata a következő eredményeket adta:

a/ átlagos forgási sebesség állománycsoportonként:

Állománycsoport	Kötet	Forgalom	Forgási sebesség
Mezőgazdaság	610	303	0,49
Társ.tud. és pol.	1003	831	0,82
Term. tud. és techn.	902	1414	1,52
Egyéb ismeretterj.	360	622	1,72
Szépirodalom	4294	10940	2,55
Gyermek- és ifj.	2116	10687	5,05
Összesen:	9285	24801	2,52

b/ az átlagos forgási sebesség községenként az egyes állománycsoportokban:

Község neve	Mező- gazd.	Társ.tud. és pol.	Term. tud. és techn.	Egyéb ism. terj.	Szép- irod.	Gyermek és ifj. irod.
Somogyszob	0,59	-0,78*	-1,54	2,12	-2,53	-3,70
Tépe	0,45	-0,69	-0,50	-0,62	2,88	6,45
Sáp	-0,16	-0,41	-1,03	-0,66	-1,87	-4,20
Alsóörs	-0,66	1,30	2,10	1,99	-2,29	-4,88
B.lördemic	0,52	0,95	2,10	2,96	-2,29	-4,73
Nagyvisnyó	-0,07	1,17	1,62	-1,69	2,84	5,17
Méra	0,74	0,96	2,13	-1,70	3,15	5,09
Ujpetre	1,13	-0,65	2,05	-1,70	-1,66	-3,86
Vokány	1,54	1,05	2,70	2,30	3,20	7,49
Összátlag:	0,49	0,82	1,72	2,55	2,55	5,05

Az átlagos forgási sebesség Vokányban a legmagasabb (4,2). Ez első-sorban az ifjúsági- és gyermekirodalom igen magas, 7,49-es átlagából adódik, bár Vokányban az egyéb állománycsoportok forgási sebessége is magasabb az átlagnál.

Külön vizsgálat tárgyává tettük az egyes könyvekre eső kölcsönzést, a következő hat kategóriát állítva fel: nem kölcsönzött könyvek (amelyeket 1962-ben egyszer sem vettek igénybe; jelük $\emptyset$); 1-szeri kölcsönzésűek; 2-3-szori kölcsönzésűek; 4-6-szori kölcsönzésűek; 7-9-szeri kölcsönzésűek és 10 kölcsönzés feletti. Célunk mindennek előtt az egyáltalán igénybe nem vett állományrész nagyságának megállapítása volt. A 49. oldalon lévő táblázat ezt mutatja be községenként az állomány egészének %-os arányában.

Amint a táblázatból kitűnik, a könyvek 32,6 %-át az 1962-es év folyamán egyáltalán nem vették igénybe.

A 10-szer, vagy ennél többször kölcsönzött könyvek csekély kivételtől eltekintve a gyermek és ifjúsági irodalomból kerültek ki.

Külön megvizsgáltuk az 1962-es évben a nem kölcsönzött könyvek arányát az egyes állománycsoportokon belül. A vizsgálat eredménye az 50. oldalon lévő táblázaton látható.

* A táblázatban az egyes adatok előtt a - jel az átlag alatti eredményt jelöli.

A könyvek kölcsönzésének gyakorisága az állomány egészében
községenként

(Vonatkozó szöveg a 48. oldalon)

Község neve	p	%	1	%	2-3	%	4-6	%	7-9	%	10-.	%	Együtt	%
Somogyiszob	299	23,8	238	19,0	362	28,8	251	20,0	93	7,4	13	1,0	1256	100
Tépe	507	36,9	204	14,9	260	18,9	199	14,5	109	7,9	94	6,9	1373	100
Sáp	620	48,5	247	19,3	173	13,6	130	10,2	63	4,9	45	3,5	1278	100
Alsóóra	194	22,3	193	22,2	211	24,2	180	20,7	69	7,9	24	2,7	871	100
Bálordemlc	259	31,9	156	19,2	164	20,2	132	16,3	63	7,7	38	4,7	812	100
Nagyvianóy	407	31,9	172	13,5	294	23,0	237	18,6	99	7,8	66	5,2	1275	100
Méra	173	29,7	111	19,0	105	18,0	91	15,6	46	7,9	57	9,8	583	100
Újpetre	383	36,9	187	18,0	216	20,8	165	16,0	68	6,6	17	1,7	1037	100
Vokány	180	22,5	126	15,8	173	21,6	146	18,2	72	9,0	103	12,9	800	100
Együtt	3022	32,6	1634	17,6	1958	21,1	1532	16,4	682	7,3	457	5,0	9285	100

**Az 1962-es évben nem kölcsönzött könyvek száma és %-os aránya
állománycsoportonként:**

(Vonatkozó szöveg a 48. oldalon)

Község neve	Mező- gazd %	Társ. tud, és pol, %	Term. tud és techn. %	Egyéb ism. terj. %	Szép- írod, %	Gyerm. és líj. %						
Somogyiszob	36	61,1	62	60,8	39	31,2	17	27,9	110	19,0	35	10,5
Tépe	90	76,2	120	68,9	97	75,2	43	81,1	139	21,5	18	7,1
Sáp	80	76,2	156	80,8	85	61,6	25	49,0	219	39,2	55	23,7
Alsóörs	28	54,9	48	40,0	43	40,2	12	31,6	50	12,7	13	8,1
B.ördemic	26	61,9	46	55,4	42	44,2	7	30,4	103	26,8	35	18,9
Nagyvisnyó	120	95,4	65	56,5	47	43,5	29	46,0	111	19,8	35	11,5
Méra	8	42,1	26	54,2	16	29,1	8	50,0	81	28,7	34	20,9
Újpetre	18	39,1	71	65,7	22	28,6	6	19,4	235	44,2	31	12,7
Volkány	22	50,2	25	41,7	18	26,5	6	26,0	81	22,5	28	11,6
Együtt	428	70,2	619	61,8	409	45,3	153	42,6	1129	26,3	284	13,4

Az egyes állománycsoportokban a legnagyobb forgási sebességet felmutató könyvtáraknál összehasonlítást végeztünk a kölcsönzetlen könyvek aránya között azonos állománycsoportokon belül. Pl. a mezőgazdasági könyveknél Vokányban a forgási sebesség 1,54, a kölcsönzetlen mezőgazdasági könyvek aránya 50,2 %. Ezzel szemben Ujpetrén (az állomány nagysága csaknem azonos) a forgási sebesség 1,15, a kölcsönzetlen könyvek aránya 39,1 %.

Külön vizsgálat tárgyává tettük a mezőgazdasági állomány és forgalom kérdését.

Község neve	Állomány db	Az össz. áll. %-ában	Forgalom	Az össz. f. %-ában	Egy olvasóra jutó forg.
Somogyszob	59	4,7	35	1,1	0,09
Tépe	118	8,6	53	1,4	0,28
Sáp	105	8,2	17	0,7	0,06
Alsóörs	51	5,8	33	1,4	0,12
B.tördemic	42	5,2	22	1,3	0,06
Nagyvisnyó	126	9,9	9	0,3	0,02
Méra	19	3,3	14	0,7	0,05
Ujpetre	46	4,5	52	2,4	0,21
Vokány	44	5,5	68	2,0	0,27
Átlag:	610	6,6	303	1,3	0,11

Külön figyelmet érdemel a mezőgazdasági szakkönyvállomány belső megoszlása és az egyes szakcsoportokra eső forgalom aránya.

Szakcsoport	Arány az állományban	Arány a forgalomban
1. Növénytermesztés	105 db 17,2 %	20 kölcs. 6,6 %
2. Növényvédelem	34 " 5,6 %	8 kölcs. 2,6 %
3. Gyümölcs és szőlő- termesztés, kertészet	129 " 21,1 %	108 kölcs. 35,6 %
4. Állattenyésztés és áll- lategészségügy	116 " 19,0 %	49 kölcs. 16,2 %
5. Gépesítés	47 " 7,7 %	18 kölcs. 5,9 %
6. Üzemszervezés	54 " 8,9 %	19 kölcs. 6,3 %
7. Háztáji gazdaság	125 " 20,5 %	81 kölcs. 26,8 %
	610 db 100,0 %	303 kölcs. 100,0 %

E táblázatból kitűnik, hogy abszolút számokban milyen csekély a mezőgazdasági könyvek kölcsönzése. Az állományból és a forgalomból egyaránt a legnagyobb rész - sorrendben - a gyümölcs és szőlőtermesztésre, a háztáji gazdálkodás kérdéseire, valamint az állattenyésztési, állategészségügyi könyvekre esik. A nagyüzemi gyümölcs és szőlőtermesztéssel vagy állattenyésztéssel foglalkozó szakkönyvet is a háztájiban való jobb gazdálkodás érdekében forgatják. Több helyütt tapasztaltuk, hogy ha tsz-tag kölcsönzött ezekből a könyvekből, akkor az rendszerint ennek megfelelő vezető munkakörben dolgozott.

Részletesen megvizsgáltuk községenként a mezőgazdasági állománycsoporton belül az igénybevett és igénybe nem vett könyvek arányát az igénybevételek számához viszonyítva.

Község neve	Mezőg. áll. db	Ebből igénybe vett db	igénybe nem vett db	%	Igénybevételek száma
Somogyszob	59	23	36	61,1	35
Tépe	118	28	90	76,2	53
Sáp	105	25	80	76,2	17
Alsóörs	51	23	28	54,9	33
B.tördemic	42	16	26	61,9	22
Nagyvisnyó	126	6	120	95,4	9
Méra	19	11	8	42,1	14
Ujpetre	46	28	18	39,1	52
Vokány	44	22	22	50,0	68
Együtt	610	182	428	70,2	303

A falusi mezőgazdasági szakkönyvállomány hibáira eléggé jellemző a nagyvisnyói állomány összetétele. Méhész szakkönyv 9 db van a 120 db-os állományban. Ebből Szabó K.: A méhész műhelyében 3 pld. Faluba Z.: Gyakorlati méhészkönyv 3 pld. Cicetricisz G.: A méhészkedés gyakorlata 2 pld. és Halifman: A méhek, egy példány. A kilenc könyvből 1962-ben egyet sem kölcsönöztek. (Méhészete a faluban senkinek sincs.) Ugyancsak a nem kölcsönzöttek között szerepel Bessenyei: Háztáji zöldségtermelés 3 pld., Jeszenszky: Zöldségfélék hazai termesztése 3 pld., Szabó B.: Gyümölcsborok 3 pld.

Külön elemzésnek vetettük alá a szépirodalom és ezen belül külön a mai magyar szépirodalom forgalmát.

A szépirodalmi állomány és forgalmának %-os aránya községenként a következő:

Község neve	Kötet	Az állomány %-ában	Forgalom	A forgalom %-ában
Somogyszob	577	45,9	1464	46,4
Tépe	645	46,9	1855	49,2
Sáp	559	43,7	1050	45,7
Alsóörs	395	45,3	1172	48,9
B.tördemic	384	47,3	880	41,4
Nagyvisnyó	559	43,8	1590	44,3
Méra	282	48,4	889	46,2
Ujpetre	531	51,2	884	40,5
Vokány	362	43,2	1160	34,6
Együtt	4294	46,2	10944	44,1

A szépirodalmon belül az egyes állománycsoportokra eső forgalom a következőképpen alakult:

Állomány csoport	Kötet	A szépirodalmi áll. %-ában	Egy olvasóra eső kötet	Forgalom	A szépir. forg. %-ában	Egy olv. eső f.
Régi magyar	1165	27,1	0,45	3664	33,5	1,42
Mai magyar	1231	28,7	0,47	3181	29,1	1,22
Régi külföldi	923	21,5	0,35	2123	19,4	0,82
Mai külföldi	975	22,7	0,37	1976	18,0	0,76
Együtt	4294	100,0	1,64	10944	100,0	4,22

Ez az arány feltételezhetően összefügg azzal, hogy a/ az iskolai irodalomtanítás elsősorban a régebbi magyar irodalommal foglalkozik, b/ - (ami részben ebből fakad) - a mai írók neve kevésbé ismert a falusi könyvtárosok és olvasók között.

Kivétel volt Méra község, ahol a mai magyar szépirodalom ismertebb és kedveltebb, mint a régi. Ezt az alábbi adatok példázzák:

Méra	Kötet	%	Kölcsönzés	%
Régi magyar	50	20,9	206	23,2
Mai magyar	107	37,9	403	45,3
Régi külföldi	63	22,4	136	15,3
Mai külföldi	53	18,8	144	16,2
Együtt	282	100,0	889	100,0

A nem kölcsönzött könyvek aránya a szépirodalomban - amint ezt már előzőleg kimutattuk - 26,3 %. A mai magyar szépirodalomban ez az arány valamivel rosszabb: 27,1 %.

Mérán a szépirodalmon belül a mai magyar szépirodalom forgalma 37,9 %, az igénybe nem vett könyvek aránya 27,1 %. Sápon 37,0 %, Ujpetrén 46,6 % a mai magyar irodalomból a nem kölcsönzött művek aránya. Az együttes kép a következő:

Község neve	A szépirodalmi állományban a mai magyar irodalom		A szépirodalom forgalmában a mai magyar ir. forgalma		A mai magyar irodalomból a nem kölcsönzött könyvek	
	db	%	db	%	db száma	% aránya
Somogyszob	163	28,3	463	31,6	31	19,0
Tépe	213	33,0	516	27,8	56	26,2
Sáp	166	29,7	308	29,3	63	37,9
Alsóörs	85	21,5	284	24,2	6	7,0
B.tördemic	88	22,9	209	23,8	24	27,2
Nagyvisnyó	167	29,9	471	29,6	36	21,5
Mére	107	37,9	403	45,3	29	27,1
Ujpetre	135	25,4	215	24,3	63	46,6
Vokány	107	29,6	312	26,9	26	21,5
Együtt	1231	28,7	3181	29,1	334	27,1

Megvizsgáltuk a mai magyar szépirodalom helyzetét a forgalomban az egyes írókra, illetve műveikre vonatkozóan. A kilenc községben összesen 336 mai magyar író és költő művei fordulnak elő. Ezek közül 170 író (51 %) 1 kö-

tettel van képviselve, 37 író (11 %) 2 kötettel, további 37 író 3 kötettel, s csupán az írók 27 %-ának van 3-nál több könyve a 9 község könyvtáraiban. Olyan mai magyar író, aki legalább egy-egy művével szerepel mind a 9 községben, mindössze 9 akadt, ezek név szerint a következők:

Dobozy Imre
Illés Béla
Sásdi Sándor
Szabó Pál

Szilvási Lajos
Tamási Áron
Tersánszky J. Jenő
Urbán Ernő

Veres Péter

Olyan mű azonban, amely mind a kilenc könyvtárban megtalálható lett volna, egyetlen egy sem akadt.

A 9 könyvtár közül 8-ban meg volt Darvas József: Törökverő c. könyve. 7 könyvtárban Dobozy Imre: Tegnap és ma, Fekete István: Bogáncs, Gergely Márta: Házasságból elégséges, Mesterházy Lajos: Pár lépés a határ, Tamási Áron: Hazai tükör c. munkája. 6 könyvtárban Berkesi-Kardos: Kopjások, Szász Imre: Szól a sip, Tamási Áron: Játszi remény, Tersánszky J. Jenő: Legenda a nyulpaprikásról, Tersánszky J. Jenő: Rossz szomszédok és Veres Péter: Három nemzedék c. műve. Tehát összesen 12 olyan a mai magyar irodalomhoz sorolható mű volt, amely 6 könyvtár állományában szerepelt a 9 közül.

Kiemeltük a mai magyar írók közül azokat, akiknek legalább tíz kötete volt a kilenc könyvtárban. A 336 író közül 29 ilyen akadt. Az alábbi táblázatban feltüntetjük, hogy a jelzett íróknak hány műve, hány kötete van a 9 könyvtárban, ezek közül mennyi a nem kölcsönzött kötetek száma, továbbá, hogy mennyi kölcsönzés esik egy-egy kötetre, illetve műre.

Író neve	Művek sz.	Köt. sz.	Nem kölcsönzött kötetek sz.	%-os aránya	Igénybevételek sz.	Egy köt.-re eső ig. vételek sz.	Egy mű-re eső ig. sz.
Barabás Tibor	7	13	4	30,7	24	1,8	3,4
Bárány Tamás	7	13	2	15,4	34	2,6	4,8
Berkesi András	6	24	2	8,0	81	3,3	13,5
Darvas József	5	18	5	27,7	43	2,4	8,6
Darvas Szilárd	3	10	1	10,0	32	3,2	10,6
Dobozy Imre	4	16	6	37,5	31	1,9	7,7
Erdődy József	4	11	1	9,0	28	2,5	7,0
Fekete István	4	14	1	7,1	59	4,2	14,7
Gergely Márta	1	10	0	0,0	76	7,6	76,0
Hegedüs Géza	14	26	10	38,4	43	1,6	3,0
Ignác Rózsa	6	13	1	7,7	57	4,4	9,5

Író neve	Művek sz.	Köt. sz.	Nem kölcsönzött kötetek		Igénybevételek sz.	Egy köt.-re eső ig. vételek sz.	Egy mű-re eső ig. sz.
			sz.	%-os aránya			
Illés Béla	13	32	9	28,1	58	1,8	4,4
Illyés Gyula	5	11	3	27,3	19	1,7	3,8
Jankovich Ferenc	7	13	5	38,4	32	2,4	4,5
Mesterházy Lajos	5	17	3	17,6	76	4,4	15,2
Nagy Lajos	7	14	5	35,7	26	1,8	3,7
Németh László	7	10	3	30,0	25	2,5	3,5
Rideg Sándor	7	15	4	26,6	35	2,3	5,0
Sásdi Sándor	8	18	3	16,6	58	3,2	7,2
Sarkadi Imre	7	10	3	30,0	22	2,2	3,1
Szabó Pál	14	38	6	15,7	99	2,6	7,0
Szentiványi Kálmán	7	13	2	15,4	31	2,4	4,5
Szilvási Lajos	3	13	1	7,7	91	7,0	30,3
Tamási Áron	8	26	4	15,4	56	2,1	7,0
Tatay Sándor	6	11	2	18,1	15	1,3	2,5
Tersánszky J. Jenő	11	32	5	15,6	90	2,8	8,0
Thury Zsuzsa	3	10	1	10,0	53	5,3	17,6
Urbán Ernő	12	21	10	47,6	32	1,5	2,6
Veres Péter	12	40	17	42,5	56	1,4	4,6

A fenti táblázatból sorrendben kiemeltük azt a hat író, aki a kilenc könyvtárban

a., a legtöbb kötettel

b., a legnagyobb számú igénybevétellel

c., az egy kötetre eső legmagasabb igénybevétellel

d., a legtöbb nem kölcsönzött kötetrel szerepel;

a., a legnagyobb kötetszám:

1. Veres Péter	40 kötet
2. Szabó Pál	38 kötet
3. Illés Béla	32 kötet
4. Tersánszky J. Jenő	32 kötet
5. Hegedűs Géza	26 kötet
6. Tamási Áron	26 kötet

b., a legnagyobb számú igénybevétel:

1. Szabó Pál	99 kölcsönzés, egy kötetre esik 2,6 kölcsönzés
2. Szilvási Lajos	91 " " " " 7,0 "
3. Tersánszky J. Jenő	90 " " " " 2,8 "
4. Berkesi András	81 " " " " 3,3 "
5. Gergely Márta	76 " " " " 7,6 "
6. Mesterházy Lajos	76 " " " " 4,4 "

c., az egy kötetre eső legmagasabb igénybevétel:

1. Gergely Márta	7,6 kölcsönzés egy kötetre
2. Szilvási Lajos	7,0 " " "
3. Thury Zsuzsa	5,3 " " "
4. Ignác Rózsa	4,4 " " "
5. Mesterházy Lajos	4,4 " " "
6. Fekete István	4,2 " " "

d., a legtöbb nem kölcsönzött kötet

1. Veres Péter	17 kötet az összes kötetének 42,5 %-a
2. Urbán Ernő	10 " " " " 47,6 %-a
3. Hegedüs Géza	10 " " " " 38,4 %-a
4. Illés Béla	9 " " " " 28,1 %-a
5. Dobozy Imre	6 " " " " 37,5 %-a
6. Szabó Pál	6 " " " " 15,7 %-a

A költői művek száma a mai magyar szépirodalmi állományban elenyésző. Mindössze 8 olyan költő van, akinek egy köteténél több van a 9 könyvtárban.

Ezek:	1. Benjámin László	3 kötet
	2. Csepeli Szabó Béla	2 kötet
	3. Csorba Győző	2 kötet
	4. Jankovich Ferenc	2 kötet
	5. Kónya Lajos	2 kötet
	6. Kuczka Péter	2 kötet
	7. Szüdi György	3 kötet
	8. Várnai Zseni	5 kötet

A kilenc községben végzett könyvtári felmérő-elemző munka eredményei önmagukban nem alkalmasak általánosítható következtetések levonására. Bizonyos jelenségekre, - mint pl. a mezőgazdasági szakkönyv állomány vagy a falusi könyvtárak szépirodalmi (különösen a mai magyar) állományának gyarapítási és propaganda problémáira - azonban felhívhatják a figyelmet.